

TIIT-REIN VIITSO 70

Kas Tiit-Rein Viitso on oma pikal ja mitmekesisel teadlasteel tegelnud saja või tuhande keelega, on raske hinnata. Ka siis, kui tegelemise all mõelda uurimist, tundub õigem olevat pigem viimane arv. Igal juhul võib Tartu Ülikooli läänemeresoome keelte emeriitprofessorit Tiit-Rein Viitsot pidada eesti keeleteadlaseks, kes on täie teadusliku eksaktsusega käsitlenud kõige suuremal arvul maailma keeli.

Tiit-Rein Viitso ligi 300 publikatsioonist, millest suur osa on ilmunud väljaspool Eestit, on enamik pühendatud ikkagi emakeelele ja selle lähedastele sugulaskeeltele. Tartu Ülikooli lõpetades kaitses ta 1961. aastal diplomitöö vadjja keelest, seejärel 1966. aastal kandidaadiväitekirja äänisvepsa murdest ja 1983. aastal filoloogiadoktori kraadi uurimusega läänemeresoome keelte võrdleva fonoloogia alalt.

Peale läänemeresoome keelte on Tiit-Rein Viitso uurinud ka teisi uurali keeli ja avaldanud nende kohta artikleid, näiteks neenetsi, handi, saami keelest. Teda on huvitanud keelerühmade ja keelkondade klassifitseerimise põhimõtted, uurali, indoeuroopa ja teiste vana maailma keelkondade algkeelte vahekorid, nostraatkeele kontseptsioon.

Soome-ugri keelte uurijatest kolleegidele on ilmselt vähem tuntud Tiit-Rein Viitso juba koolipõlvest alguse saanud armastus Ameerika põliskeelte vastu. Vilunud lingvistina on ta avaldanud uurimusi penuti keeltest, atapaski keelte klassifitseerimisest jm. Tähelepanuväärse süvenemisega on ta kirjutanud alates 1960. aastatest Eesti

entsüklopeediasse ülevaateid maailma keeltest ja keelerühmadest, avaldanud seal omapoolsete täpsustustega eri ilmajagude keelekaarte. Asjatundlikkusega paistavad silma ENE esimeses väljaandes Põhja- ja Lõuna-Ameerika keelte kaardid, entsüklopeedia uude väljaandesse tegi T.-R. Viitso 1980. aastatel ülevaated ka Aafrika, Aasia ja Austraalia põliskeeltest koos vastavate levikukaartidega.

Tiit-Rein Viitso esimeseks töökohaks oli Tartu Ülikooli arvutuskeskus, kus ta töötas aastatel 1965–1973. Tema meelstoid on olnud keelte hääliku- ja vormstruktuuride võimalikult täpseks kirjeldamiseks formaalsete lingvistiliste mudelite loomine ja rakendamine, nagu näiteks olid seda L. Hjelmsov' glossemaatika edasiarendused ta 1960. aastate töödes. Entsüklopeedias on ta süstemaatiliselt tutvustanud tähtsamaid keeleteaduse mõisteid ja koolkondi.

Tiit-Rein Viitso on olnud eelkõige häälikusüsteemide uurija ehk fonoloog, aga samavõrd tähelepanuväärne on tema töö eesti keele morfoloogilise struktuuri täiskirjelduse loomisel. Siin on saanud teetähiseks 1976. aastal Keeles ja Kirjanduses ilmunud artikkel "Eesti muutkondade süsteemist". Tähtis on T.-R. Viitso panus eesti keele klassifikatoorse morfoloogia arendamisel, ta on innustanud looma ka teiste läänemeresoome keelte põhjalikke morfoloogilisi kirjeldusi ja on seda tööd juhendanud.

Sugulaskeelte uurimisel on Tiit-Rein Viitso pidanud ikka asendamatuks välistöid. Kui ta 1973. aastal asus vanem-

teadurina tööle tollasesse Keele ja Kirjanduse Instituuti, algas tema suurtöö liivi keele talletamisel ja uurimisel. Juba samal aastal ilmus T.-R. Viitsolt esimene artikkel liivi keelest, tänaseks on neid kogunenud mitukümmend. Liivi keel on nähtavasti olnud paljude keelte hulgas see keel, mida ta on uurinud kõige erinevamatest vaatenurkadest, häälikutest sõnavarani.

Tiit-Rein Viitso liivi töödega seoses tuleb kõige selgemalt esile mitmetahuline tähendus ja tähtsus, mis võib keeleteadlasel olla ühe väikese rahva jaoks. Tiit-Rein Viitso on peale liivi keele teadusliku analüüsimise tegelnud liivi kirjakeele arendamisega, liivikeelsete raamatute toimetamisega, liivi keele õpetamisega liivlaste noorele põlvkonnale. Ta on Rahvusvahelise Liivlaste Sõprade Seltsi esimees. T.-R. Viitso toetust liivi ning teiste läänemeresoome keelte ja kultuuride õpetamisele Läti Ülikoolis hinnati 2006. aastal tema nimetamisega selle ülikooli audoktoriks.

Armastus keelte vastu on Tiit-Rein Viitsole tähendanud muuhulgas armastust luule vastu. Täie tõsidusega võttis ta 1970. aastate keskel Jaak Põldmäe "Eesti värsiõpetuse" käsikirja retsenseerimist ja täiendustepanekute tegemist, lisades näiteid eesti keele poeetiliste väljendusvõimaluste kohta ja samuti pikima eesti keele sõna. Prosodia ja meetrika on olnud mitmel viisil vaatluse all paljudes T.-R. Viitso uurimustes.

Pikaajaliseks uurimisobjektiks on talle olnud läänemeresoome keelte varaseim ajalugu. Ta on eritlenud läänemeresoome maahõivet ja varasemaid kontakte, vanimaid läänemeresoome laensõnu, kunagise merevaigutee kajastusi tänapäeva keeltes. Lähtudes läänemeresoome taustast, on T.-R. Viitso esitanud raamatus „Estonian Language” (2003, 2. trükk 2007) seni kõige üksikasjalikuma eesti keele ajaloolise kujunemise kirjelduse.

Oma juurte poolest on Tiit-Rein Viitso Virumaa mees. Ta ei ole unustanud oma kodukandi keelt. Tema ülevaade "Virumaa keeled" (1996) annab kujuka pildi Virumaa kunagisest keelelisest mitmekesisusest. Omakeelsed sõnad ja nimed avavad tähendusi. Virumaa idapiiril on Jaanilinn, mille nagu muugi omase unustamise kergust on ta tabavalt nimetanud Ivangorodi sündroomiks (1993). Selle sündroomi ja üldse emakeelde kerglase suhtumise ja lühimälulisuse vastu on T.-R. Viitso võidelnud päris mitmel moel, eriti südilt aga Emakeele Seltsi esimehena 1990. aastatel.

Paul Ariste sajandal sünniaastapäeval 2005. aastal hindas Eesti Teaduste Akadeemia Tiit-Rein Viitso teeneid soome-ugri keelte uurimisel esimese Paul Ariste medaliga. T.-R. Viitso on keeleteadlase natuurilt olnud P. Aristest üsnagi erinev, aga neid mõlemaid on iseloomustanud avatus erakordsele keeles, püüe esile tuua keelte ainulaadseid omadusi. Ning T.-R. Viitso on sellel teel pürginud kahtlemata iseäranis sügavale.

Viimasel kümnendil on Tiit-Rein Viitsol teiste rohkearvuliste ülesannete kõrval olnud suuremateks ettevõtmisteks läänemeresoome murdeatlase ja soome-ugri keelte prosodia projektis osalemine. Mõlemas on olnud tema roll asendamatu ja tulemuseks juba ilmumist alustanud raamatute sarjad. Need suurtööd jätkuvad aga veel aastaid. Endiselt nõuab temalt palju hoolt tegevus ajakirja *Linguistica Uralica* toimetuskolleegiumi esimehena. Tiit-Rein Viitso viimastel aastatel avaldatud teadustööde hulk ja sisukus näitab, et keeleteadlase jaoks võib 70. eluaasta olla loomisvõimekuse kõrgaegu.

Kolleegid ja õpilased õnnitlevad austatud sünnipäevalast ja soovivad jätkuvat indu keelte saladuste lahtiseletamisel!

KARL PAJUSALU

EESTI KEELE KEELETEHNOLOOGILINE TUGI (2006–2010)

19.–21. novembril 2007 toimus Tallinnas TTÜ Küberneetika Instituudis konverents, mille teemaks oli riiklik programm „Eesti keele keeletehnoloogiline tugi (2006–2010)”. Konverentsi korraldasid ülalmainitud programmi (lühidalt EKKTT) juhtkomitee, EKKTT koordinaator, keeleteaduse ja -tehnoloogia doktorikool ning TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika ja kõnetehnoloogia labor.

Riikliku programmi „Eesti keele keeletehnoloogiline tugi (2006–2010)” peaeesmärgiks on eesti keele tehnoloogilise toe arendamine tasemele, mis võimaldab eesti keelel edukalt toimida tänapäeva infotehnoloogilises keskkonnas võrdväärselt suurema kõnelejas-konnaga keeltega (vt lisaks: <http://keeletehnoloogia.cs.ut.ee>).

EKKTT konverentsil oli kolm põhi-eesmärki: esiteks, käimasoleva uurimis- ja arendustöö tutvustamine laiemale avalikkusele, teiseks, programmi seotud inimestele parema ülevaate andmine erinevate projektide käigust ja juba saavutatud tulemustest ning kolmandaks, erinevate uurimisrühmade koostöö soodustamine. Lisaks pakuti 2008. aastal esitatavate projektide uurimisrühmadele võimalust oma plaane tutvustada ja tagasisidet saada.

Kutsutud külalistena esinesid Peter Wittenburg (Nijmegeni Max Plancki Psühholingvistika Instituut) ja Markku Mäenpää (Eesti Arengufondi Investeeringute Divisjon). P. Wittenburg tutvustas 2008. aasta alguses käivituvat üleeuroopalist keeleressursside ja tehnoloogia infrastruktuuri projekti, M. Mäenpää käsitles ettevõtte käivitamise protsessi riskikapitali seisukohast ning pakkus näpunäiteid tulevastele ettevõtjatele.

Konverentsi esimene päev oli pühendatud korpustele. Pärast konverentsi avanud haridus- ja teadusministri Tõnis

Lukase sõnavõttu, Jaak Vilo (TU) ülevaateettekannet ja P. Wittenburgi esinemist astusid üksteise järel üles riikliku projekti raames korpustele tööd tegevate uurimisrühmade esindajad.

Tiit Hennoste (TÜ) pidas ettekande „Eesti kõnekeele korpuse kogumine ja translitereerimine”. Uurimisrühm tegeleb autentsetes situatsioonides toimunud vestluste ja monoloogide kogumise ja translitereerimisega. Sellise korpuse põhjal on võimalik uurida kõnekeele morfoloogiat, süntaksit, leksikat, semantikat ja pragmaatikat, mis teadupärast erinevad oluliselt kirjakeele omadest. Keeletehnoloogia seisukohast on kõnekeele korpus vajalik inimese ja arvuti võimalikult inimsuhtlusalähedaseks modelleerimiseks. Praeguseks on translitereeritud 1777 teksti, mille hulgas on nii vahetuid vestlusi, telefoni-vestlusi kui ka tele- ja raadiosaateid.

Pire Teras (TÜ) esindas projekti „Eesti keele spontaanse kõne foneetiline korpus”. Kuigi ka sel juhul on tegu eestikeelse kõne korpusega, on eesmärk erinev. Korpus on vajalik eesti keele häälduse põhiparameetrite analüüsimisel ning eesti keele kõnesünteesi ja kõnetuvastuse ülesannete täitmisel. Korpusesse salvestatakse argivestlusi, ametlikke dialooge ja monolooge. Selline foneetiline märgendamine on töö- ja ajamahukas. Praeguseks on lindi- ja peaaegu 20 tundi kõnet, millest on märgendatud natuke üle veerandi.

Hille Pajupuu (EKI) pidas ettekande eesti emotsionaalse kõne korpuse loomisest. Korpus sisaldab ette loetud lauseid, mis jaotatakse neis peituva emotsiooni järgi viha-, rõõmu-, kurbuse- ja neutraalseteks lauseteks. Emotsioonide sisaldumist kontrollitakse tajukatsetega. Korpuse põhieesmärgid on olla ühelt poolt korpuspõhise emotsionaalse tekst-kõne-sünteesi akustiline baas ja

teiselt poolt usaldusväärne andmekogu kõnes avalduvate emotsioonide uurimiseks. Kuna ilma emotsioonideta on kõne ebaloosulik ning oluliselt informatsioonivaesem, siis on emotsionaalse kõne korpus tänapäevase (korpuspõhise) tekst-kõne-sünteesi jaoks hädavajalik.

Külli Habicht (TÜ) tutvustas projekti „Eesti vanema kirjakeele elektroonilised kogud”. Selle projekti raames kogutakse eestikeelseid kirjalikke tekste, mis on ilmunud kuni XIX sajandi esimese pooleni. Loodav tekstikorpus tagab nii keeleuurijatele kui ka -huvilistele ligipääsu tekstidele, mida muidu säilitatakse muuseumides ja arhiivides. Selle korpuse abil on võimalik uurida eesti kirjakeele kujunemist läbi aegade ja vaadelda kirjalikus keeles toimunud muutusi, mille tundmine aitab mõtestada ka tänapäeva keeles toimuvaid protsesse.

Oma ettekandes „Eesti keele koondkorpus” andis Kadri Muischnek (TÜ) ülevaate kirjaliku eesti keele suuremahulisel kogumisel seni tehtud tööst ja tulevikuplaanidest. Praeguseks on kogutud 90 miljoni sõna mahus teksti, kuid plaanis on see korpus laiendada kuni 200 miljoni sõnani. Korpus sisaldab ajakirjanduse, aga ka ilukirjanduse, teaduse ja seaduste tekste, lisaks on näiteid Interneti-jututubadest. Sellist korpust on tarvis nii tänapäevaste statistiliste keeletehnoloogia süsteemide treenimiseks kui ka reeglipõhiste süsteemide testimiseks. Peale keeletehnoloogide kasutavad seda ka keeleuurijad.

Heili Orav (TÜ) tutvustas ettekandes „TÜ eesti keele tesauruse (eesti *word-net*) täiendamine” eestikeelse leksikaal-semantilise andmebaasi laiendamiseks ja täiendamiseks tehtavat tööd. Selline andmebaas sisaldab peale mõistete seletuste informatsiooni ka sõnadevaheliste seoste ning nende ingliskeelsete vastete kohta. Projekti lõpuks plaanitakse andmebaasi täiendada vähemalt 25 000 uue mõisteni. Andme-

baasi saab kasutada keeletehnoloogilisteks rakendusteks, nagu sisupõhine infootsing, automaatne sisukokkuvõte, masintõlge ja keeleõpe.

Heiki-Jaan Kaalepi (TÜ) ettekanne „Korpusepäring keeleveebis” andis ülevaate seni tehtust projektis, millel on mitu eesmärki: tekstikorpuste mugava kasutamise võimaldamine Interneti kaudu, veebis kättesaadavate erialasõnastike arvu suurendamine ja sõnastike ning korpusepäringute omavaheline sidumine. Seni on kõige suurem töö toimunud keeleveebis (www.keeleveeb.ee), milles on tehtud kättesaadavaks 25 erialasõnastikku ja loodud ühispäringu võimalus, kus kasutaja saab otsida sõna või terminit kuni 50 sõnastikust korraga.

Esimese konverentsipäeva lõpetuseks rääkis Einar Meister (TTÜ Küberneetika Instituut) projektist „Kõnekeele ressursid ja kõnetehnoloogia andmebaasid”, mille eesmärgiks on eesti keele foneetilisteks ja kõnetehnoloogilisteks uuringuteks ning arendustöödeks vajalike kõnekorpuste salvestamine, digitaliseerimine ja märgendamine, ühtsete kõnesignaali segmenteerimise ja märgendamise reeglite väljatöötamine ning erinevate andmebaaside haldamiseks ja efektiivselt kasutamiseks ühtse tehnoloogilise keskkonna loomine. Seni on valminud nüüdisaegne kõnesalvestusstudio, on kogutud üle 300 tunni Eesti Raadio lühiuudiste salvestusi ja digitaliseeritud üle 8000 lehekülje uudistekste. Aktsendiga kõne salvestamiseks on koostatud eestikeelne tekstikorpus ja spontaanse kõne tuvastuseks vajalike mudelite arendamiseks on alustatud loengute salvestamist.

Konverentsi teise, kirjaliku keele tehnoloogiale pühendatud päeva avaettekande pidas H.-J. Kaalep masintõlke teemal. Projekt keskendub statistilisele masintõlkele ja eelkõige eesti-inglise tõlkimissuunale. Seni on katsetatud olemasolevate ressurssidega,

parandatud erinevate paralleelcorpuste omavahelise kombineerimise kaudu nende kvaliteeti ja ekstraheeritud automaatselt masintõlke jaoks vajalikke väljendeid ja muutevorme sisaldav leksikon. Katsetatud on olemasoleva süsteemi Moses abil eestikeelsete tekstide inglise keelde tõlkimist. Edaspidi on plaanis uuendada korpusi, jätkata masintõlke katseid erinevate corpuste baasil ja eksperimenteerida eri faktoreid arvestavate fraasipõhiste masintõlke mudelitega.

Kaili Müürisep (TÜ) tutvustas projekti „Süntaksianalüüsil põhinev keele-tarkvara ning selle arendamiseks vajalikud keeleressursid”. Plaanis on luua süntaktilist analüüsi kasutatavate rakenduste prototüübid: grammatikakorrektoori ja süntaksianalüüsil põhinev automaatsete sisukokkuvõtete tegija. Nii süntaksianalüüsaatori täiendamiseks kui ka eespool mainitud rakenduste loomiseks on vaja süntaktiliselt märgendatud tekstikorpusi. Projekti raames on juba loodud ligikaudu poole miljoni sõnaline süntaktiliselt märgendatud korpus ning 370 lauset sisaldav puupank, tööd on alustatud komavigade korpuse loomise ja komavigade automaatse tuvastamise reeglite kallal.

Haldur Õim (TÜ) pidas ettekande teemal „Lihtlause semantiline analüüs”. Selle projekti eesmärgiks on luua eesti keele automaatse semantilise analüüsi programm, mille sisendiks on süntaksianalüüsaatori väljund ja semantiline andmebaas. Valdloomaks valiti liikumisverbidega lihtlauseid, semantiliseks esitusviisiks freimiseantika. Seni on poolkäsitsi semantiliselt analüüsitud 189 lauset nn Rätsepa korpusest, mis sisaldab 370 lihtlauseid Huno Rätsepa tööst ”Eesti keele lihtlause tüübid” (1974).

Jaak Pruulmann-Vengerfeldt (TÜ) rääkis projektist „Reeglipõhine keele-tarkvara”. Projekti eesmärgiks on Eesti Keele Instituudis varem väljatöötatud

morfoloogiataarkvara ja -reeglite uuendamise ja taaskasutatavaks muutmine. Plaanis on luua mugavad ja kiired vahendid reeglite täiendamiseks ja teendamiseks, et neid saaks kasutada muudes morfoanalüüsi või -sünteesi vajavates rakendustes. Esimese praktilise rakendusena on plaanis luua morfoanalüüsil põhinev vabavaraline speller.

Ülle Viks, Andres Loopmann ja Indrek Hein (EKI) tegid ettekande projektist „Leksikograafi töökeskkond”, mis jätkab kolme varasema projekti tööd. Eesmärkideks on luua leksikograafidele sobiv ja mugav veebipõhine töökeskkond ehk sõnastike haldussüsteem (EELex), koostada Eesti-X-keele sõnastik (EXS) ehk eesti lähtekeele andmebaas mis tahes kakskeelse sõnastiku koostamise tarbeks ning lõpuks anda projekti tulemused (sõnastike veebiversioonid ja sõnastike haldussüsteemi laiatarbeversioon) avalikku kasutusse. Praeguseks on loodud leksikograafi töökeskkonna tuum EELex. Koostatud on EXS-i esialgne versioon ja loodud ÕS-i avalik veebiversioon.

Jaak Vilo rääkis projektist „Elektrooniliste teatmeteoste kasutajasõbralikud päringusüsteemid”, mille eesmärk on muuta Interneti andmebaaside päringusüsteemid kasutajasõbralikumaks. Ennekõike tähendab see näiteks võimalust otsida tekstist sõnu, mis pole täpselt kirjutatud. Otsisõnad võivad sisaldada kirjavigu, häälduse järgi üleskirjutust, vana või uut kirjaviisi või teist tähestikku. Näiteks saab otsida venekeelseid sõnu eestikeelse kõlapildi järgse ülestähenduse järgi. On loodud kahe erineva ligikaudse otsimise algoritmi esimesed prototüübid. Töö käib nende edasiarendamise ja rakendamise suunas.

Maarika Terali ja Ingrid Rummo (TÜ) ettekande teemaks oli „Veebipõhine interaktiivne keeleõpe ja selleks vajalikud ressursid”. Projekti eesmärgiks on veebipõhise õpikeskkonna „Eesti

keele ja kultuuri kursused” infrastruktuuri täiustamine, uue materjali lisamine ning eesti keele õppijate keelevigade korpuse kogumine ja märgendamine. Vigade korpuses on paralleelselt esitatud veaga laused ja neile vastavad korrigeeritud laused. Vigade korpust saab tulevikus kasutada keeleõppe-materjalide või elektroonilise grammatikakorrektori loomisel, aga ka uurimistöös.

Oma selle konverentsi kolmandas ettekandes rääkis H.-J. Kaalep projektist „Mitmesõnaliste verbide ja nende kokku ja lahku kirjutamise vigade äratundmine eestikeelsetes tekstides”. Projekti eesmärk on leida seaduspärasused, mille põhjal automaatselt ära tunda eestikeelses tekstis esinevaid verbikeskseid püsiühendeid: ühend- ja väljendverbe ning tugiverbiühendeid. Praeguseks on loodud 400 000-sõnaline korpus, kus on märgendatud verbikesksed püsiühendid. Korpusest pärit andmetega on täiendatud varem olemas olnud mitmesõnaliste verbide andmebaasi. Loodud on mitmesõnaliste verbide märgendaja esialgne versioon.

Pille Eslon (TLÜ) rääkis teemal „Eesti vahekeele korpuse hetkeseis ja arengusuunad”, millega seoses on plaanis esitada projekt riiklikule programmile 2008. aastal. Vahekeele ehk õppijakeelekorpus on rakendatav nii uurimistöös kui ka võõrkeeleõppe eesmärkidel. Edasise tööga soovitakse liikuda kahes suunas: suurendada ressursi ja kasutada seda keeletehnoloogiliste rakenduste loomiseks.

Konverentsi kolmandat, suulise keele tehnoloogiale pühendatud päeva alustas E. Meister ettekandega „Kõne analüüs ja variatiivsuse mudelid”. Selle projekti eesmärgiks on kõne akustilise/foneetilise analüüsi meetodite uurimine ja arendamine ning erinevate kõnevariatsioonide foneetiliste kirjelduste ning kõnetehnoloogilisteks rakendusteks sobivate mudelite loomine.

Seni on uuritud eesti vokaalide omakestuse ning põhitooni variatsioone ning kestuse mõju vokaali kvaliteedi tajumisele. Analüüsitud on ka loengukõne temporaalset struktuuri ja vene aktsendi akustilisi parameetreid ning aktsendi taju. Tööd on tehtud ka kõnesignaali kvaliteedi automaatse hindamise vallas.

Meelis Mihkla (EKI) ettekanne oli teemal „Eestikeelne korpuspõhine kõnesüntees”. Projekti eesmärgiks on luua kõrgekvaliteediline tekst-kõnesüntesaator, mis teisendaks eestikeelse sisendteksti loomuliku kõlaga kõneks. Sellist süsteemi saab rakendada inimese-arvuti-inimese suulise kõne suhtlussüsteemide osana ja pimedate ning vaegnägijate arvutikeskkonnas suhtlemiseks ning teabe vahendamiseks. On koostatud kõiki eesti keele difoone, sagedasemaid sõnu ja fraase, enamiku liitmorfeeme ja palju numbreid sisaldav tekstikorpus, mis salvestati professionaalsete raadiodiktorite esituses. Korpus märgendati erinevatel fonoloogilistel tasanditel. Palju tööd on tehtud ühikute valikualgoritmide väljatöötamise ja kõneprosoodia statistilise modelleerimise alal.

Tanel Alumäe (TTÜ Küberneetika Instituut) rääkis eestikeelsete kõnetuvastuse meetodite uurimisest ja arendamisest. Projekti eesmärk ka erinevate tuvastussüsteemi prototüüpide loomine. Senine töö on keskendunud eesti keele statistilise kõnetuvastusmeetodi loomisele ja täiustamisele. Eri-ist tähelepanu on pööratud morfeemide kui tuvastusühikute kasutamisele eesti keele statistilise tuvastusmudeli puhul, keelemudeli temaatilise adapteerimise võimalustele ja eesti keele vältevastanduse modelleerimisele.

Mare Koit (TÜ) pidas ettekande „Eestikeelne infodialoog arvutiga”. Samanimelise projekti eesmärk on töötada välja tarkvara, mis võimaldaks küsimuse-vastuse dialoogi arvutiga inim-

suhtluse reeglite kohaselt. Dialoogi-tarkvara arendamiseks on loodud dialoogikorpus, mis sisaldab nii suulisi kui ka kirjalikke, nii inimeste kui ka inimese ja arvuti dialooge. Valdav osa kogutud materjalist on juba dialoogiaktidega märgendatud. On loodud mitmesugust tarkvara: veebis kasutatav dialoogikorpuse tööpink, dialoogiaktide automaatse tuvastamise meetodite tes-

timise tarkvara ja dialoogiaktide poolautomaatse märgendamise tarkvara algversioon.

Konverents lõppes Einar Meistri juhitud diskussiooniga riikliku programmi tuleviku seisukohalt olulistel teemadel.

MAARIKA TRAAAT

LÜHIKROONIKA

- 9. jaanuaril toimus Tartu Ülikoolis emeriitprofessor Huno Rätsepa 80. sünnipäevale pühendatud Emakeele Seltsi ettekandekoosolek. Esinesid Lembit Vaba („Kolm eventuaalset baltismi: millest sõltub etümoloogia usutavus?”), Udo Uiho („Sõna *simman* etümoloogia”) ja Tiit-Rein Viitso („Tsuuh-tsuuh”).

- 10.–11. jaanuaril Eesti Rahva Muuseumis toimunud väliseesti arhiivide töörühma korraldatud seminaril asutati mittetulundusühing Baltic Heritage Network (BaltHerNet). 22 osavõtjaga 17 erinevast mälu- ja teadusasutusest olid asutajate hulgas kõik kolm Balti riiki. MTÜ BaltHerNet peamiseks eesmärgiks on arendada koostööd Baltimaade ja Balti diasporaa kultuuriväärtusi koguvate ja uurivate riiklike ja eraarhiivide, muuseumide, raamatukogude, teadusasutuste, rahvühenduste ja organisatsioonide vahel, et tagada Balti diasporaa ajalooliselt oluliste kultuuriväärtuste säilimine, uurimine ja avalikkusele kättesaadavus. MTÜ asutamiskoosolekul valiti viieliikmeline juhatus: Piret Noorhane (Eesti Rahva Muuseum), Linas Saldukas (Leedu Emigratsiooni Instituut), Gatis Karlsons (Läti Riigiarhiivi Peavalitsus), Karin Kiisk (Tartu Ülikool), Birgit Kibal (Eesti Rahvusarhiiv). Revisjonikomisjoni valiti: Tiiu Kravtsev (Eesti Riigiarhiiv), Merike Kiipus (Eesti Kirjan-

dusmuuseum), Anne Valmas (Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu).

- 15. jaanuaril kaitses Meelis Mihkla Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis doktoritöö „Kõne ajalise struktuuri modelleerimine eestikeelsele tekst-kõne sünteesile” (juhendajad Einar Meister ja Haldur Õim; oponendid Diana Krull ja Toomas Altosaar).

- 23. jaanuaril peetud Õpetatud Eesti Seltsi aastakoosolekul kõneles Tiit Rosenberg teemal „Eesti Kirjanduse Seltsi ajaloo ja kodu-uurimistoimkondade tegevusest 1908–1940”.

- 24.–25. jaanuaril toimus Karksi vallas Kopra turismitalus kolmas folkloristide talvekonverents teemal „Laste pärimus ning pärimusmuusika vahetu kogemuse ja meedia mõjuväljas”. Konverents oli pühendatud traagiliselt hukkunud Anu Visseli (16. XII 1952 – 6. IX 2005) mälestusele. Talvekonverentsi teemadeks olid tänapäeva laste ja noortepärimus, tantsu- ja muusikatradsioon, vahetu kogemuse ja meedia osa pärimuse kujunemisel, 2007. aastal toimunud üle-eestilise koolipärimuse kogumise võistluse (seotud projektiga „Innovatsioonid ja traditsioonid tänapäeva ühiskonnas”) tulemuste analüüs. Konverentsil esinesid Piret Voolaid, Astrid Tuisk, Risto Järv, Mare Kõiva, Anneli Baran, Eda Kalmre, Ingrid Rüütel, Edna Tuvi jt.

- 5. veebruaril kõnelesid Eesti Kirjanduse Seltsi ja Eesti Kirjanike Liidu Tartu osakonna seminarisarja „Nihkuv vaatepunkt” raames Ene Mihkelsoni romaanist „Katkuhaud” kirjanik Mehis Heinsaar, ajaloolane Linda Kaljundi ja kirjandusteadlane Eneken Laanes.

- 6. veebruaril meenutati Fenno-Ugria Hõimuklubis Paul Aristet kui komi rahvaluule talletajat. Sel teemal kõneles komi rahvusest Tartu Ülikooli doktorant ja Eesti Kirjandusmuuseumi teadur Nikolai Kuznetsov.

- 6. veebruaril tähistati KuKu klubis saami rahvuspüha, millega meenutati 1917. aastal toimunud esimest saami kongressi. Eesti Kunstiakadeemia soome-ugri ekspeditsioonide programmi juht Kadri Viires kõneles kunstiüliõpilaste ekspeditsioonidest saamide aladele.

- 8. veebruaril tutvustati Eesti Rahva Muuseumi näitusemajas uut rahvusvahelist humanitaar- ja sotsiaalteaduste ajakirja *Journal of Ethnology and Folkloristics (JEF)*, mis peaks kujunema tunnustatud rahvusvaheliseks ajakirjaks, kus käsitletakse valdkondi etnoloogiast museoloogiani. Uus teadusväljaanne sündis kolme ajakirja ühinemisel: *Pro Ethnologia* (väljaandja Eesti Rahva Muuseum), *Studies in Folklore and Popular Religion* ja *Studies in Folk Culture* (väljaandjaiks TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule ning etnoloogia osakonnad). *JEF*-i peatoimetaja on Art Leete, tegevtoimetaja Toivo Sikka. Toimetusse kuuluvad Terje Anepaio, Aado Lintrop, Pille Runnel, Ülo Valk ja Ergo-Hart Västriik. Ajakiri hakkab ilmuma kaks korda aastas, seda annavad välja Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseumi rahvaluule arhiiv ning Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule ning etnoloogia osakonnad.

- 9. veebruaril tutvustasid USA folkloristid Anna Lomax Wood ja Todd Dunham Harvey Eesti Kirjandusmuu-

seumis John A. Lomaxi (1867–1948) ja Alan Lomaxi (1915–2002) jäädvustatud afroameerika folkloori. Lisaks helisalvestustele, fotodele ja videoklippidele telesarjast „American Patchwork” näidati ka dokumentaalfilmi „Land Where the Blues Began”.

- 12. veebruaril kõneles folkloristide teispäevaseminaril Eesti Kirjandusmuuseumis Ljudmila Lobanova (Sõk-tõvkar) oma valmivast monograafiast „Koduloomad komi rahvatraditsioonis”.

- 13. ja 14. veebruaril esinesid Tallinna Ülikoolis avalike loengutega leedu filosoofid Leonidas Donskis („Modernsete tunnete genes: armastus ja sõprus Cervantese romaanis „Don Quijote” ja Shakespeare'i tragöödias „Romeo ja Julia”); „Niccolo Machiavelli – demoniseeritud humanist või modernse poliitika Frankenstein”); Gintautas Mazeikis („Argumendid subkultuurilisest „teisest”), Arūnas Gelūnas („Kuhu jäävad ajatud meistriteosed?”) ja Nerijus Milerius („Kuidas on võimalik filmifilosoofia?”). Üritusega tähistati Leedu Vabariigi 90. aastapäeva.

- 14. veebruaril avati Kiievis V. J. Vernadski nimelises Rahvusraamatukogus Johann Christoph Brotze pärandit tutvustav näitus, mis on pühendatud Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi 90. aastapäevale. Näituse avas Tallinna Ülikooli emeriitprofessor Raimo Pullat, kes tutvustas Eestis välja antud teost „Johann Christoph Brotze. Estonica”. Ürituse korraldasid Läti ja Eesti suursaatkonnad Ukrainas.

- 18. veebruaril peeti Toronto Eesti Maja kristallsaalis emakeele päeva, mis oli pühendatud Toronto Eesti täienduskoolide 60. ja Eesti Vabariigi 90. aastapäevale. Keelepäeva avas eesti täienduskoolide kauaaegne juhataja Edgar Marten ja keelepäeva juhataas praegune koolijuht Silvi Verder. Ettekandeid peeti kuus: Jüri Valge (HTM) „Eestikeelse tuleviku nimel”, Maire Raadik (EKI) „Keelehooldes sihid ja

suuted”, Mati Erelt (TÜ) „Muutusi eesti keele lauseehituses”, Helle Metslang (TÜ) „Eesti keel, lihtne ja keeruline”, Jüri Viikberg (TLÜ) „Keelemosaiik kodu- ja välismaal”, Jaak Viller (HTM) „Eesti keelepoliitika tänapäeva tõmbetuultes”. Keelepäeva lõppsõna lausus täienduskoolide hoolekogu esinaine Elle Rosenberg.

- 19. veebruaril kaitses Mari Sarv Tartu Ülikoolis folkloristika valdkonnas doktoritöö „Loomiseks loodud: regivärsimõõt traditsiooniprotsessis” (juhendajad Arvo Krikmann ja Karl Pajusalu; oponendid Ilse Lehiste ja Ingrid Rüütel).

- 19. veebruaril toimus Toronto Tartu College’is Jaan Krossi mälestusõhtu. Ürituse korraldasid Toronto Ülikooli Eesti õppetooli professor Jüri Kivimäe ja Jaan Krossi klassikaaslane ning sõber Paavo Loosberg. Tiina Kirss kõneles Krossi loomingust, Paavo Loosberg luges ette katkendeid romaani „Kallid kaasteelised” II osast ja meenutas oma suurmehest sõpra.

- 19. veebruaril esines Euroopa Komisjoni Eesti esinduse infokeskuses ettekandega „Voltaire ja Euroopa” Roueni Ülikooli professor ja Voltaire’i Seltsi asepresident François Bessire.

- 20. veebruaril kõneles Fenno-Ugria Hõimuklubis Aimar Ventsel teemal „Soomeugrilased linnas: vastuoluline ja ignoreeritud teemavaldkond Eesti Siberi-uurimuses”.

- 20. ja 21. veebruaril toimus Tallinnas EELK Usuteaduse Instituudis interdistsiplinaarne teaduskonverents „Keeltest meeleni 2”, millega tähistati Ülo Tedre 80. sünnipäeva. Konverentsil esinesid ettekannetega Mare Kalda, Katre Kikas, Arvo Krikmann, Janika Kronberg, Nikolai Kuznetsov, Mare Kõiva, Aado Lintrop, Ljudmila Lobanova, Urmas Sutrop, Taive Särg, Veljo Tormis, Jaan Undusk ja Asta Õim.

- 21.–23. veebruaril toimus Tallinna Ülikoolis 10. rahvusvaheline noorfilo-

loogide konverents, millest võtsid osa keele- ja kirjandusteadlased Armeenias, Lätist, Poolast, Saksamaalt, Soomest, Venemaalt ja Eestist. Konverentsi peakülaline oli Moskva Riikliku Ülikooli maailmakultuuri instituudi juhtivteadur Igor A. Pilštšikov, kelle uurimisvaldkonnad on luule teooria ja ajalugu, tõlkimise teooria ja ajalugu, vene luule XVIII ja XIX sajandil, võrdlev kirjandusteadus, vene filoloogia ajalugu, tekstikriitika, elektrooniline publitseerimine ja infosüsteemid. Konverentsi korraldas Tallinna Ülikooli slaavi keelte ja kultuuride instituut.

- 22. veebruaril promoveeriti Tallinna Ülikoolis audoktoriteks California Los Angelese Ülikooli emeriitprofessor Jaan Puhvel, Clarki Ülikooli psühholoogiaprofessor Jaan Valsiner ja California Los Angelese Ülikooli geograafiaprofessor Denis E. Cosgrove. Klassikalise filoloogia ja indoeuroopa mütoloogia emeriitprofessor J. Puhvel on rahvusvaheliselt üks nimekamaid Eesti päritolu humanitaarteadlasi. Tema akadeemiline huvisfäär hõlmab klassikalise filoloogia, indoeuroopa võrdleva keeleteaduse, võrdleva mütoloogia ja hetiidi keele uuringuid. Oma elutöök peab ta jätkväljaandena ilmuvat hetiidi keele etümoloogilist sõnaraamatut. Tema raamat „Võrdlev mütoloogia” (ilmunud eesti keeles 1997. aastal) on Uues Maailmas kujunenud üheks klassikaliseks usundiloo ja mütoloogia õppevahendiks.

- 24. veebruaril anti üle F. J. Wiedemanni keeleauhind TÜ emeriitprofessorile Mati Eretille, keda tunnustati eesti keele kestva ja tulemusrikka uurimise ja õpetamise, eesti keele jätkujõu kindlustamise ning tõsise pühendumise eest Eesti keeleelu juhtimisel, emakeeleoskuse levitamisel ja humanitaarteaduste väärtustamisel. Keeleauhinna kandidaadiks olid esitatud veel TÜ erakorraline professor Arvo Krikmann ja TÜ audoktor Ilse Lehiste.

• 28. veebruaril tähistas Akadeemiline Rahvaluule Selts ettekandepäevaga Rudolf Põldmäe 100. sünniaastapäeva. Janika Kronberg kõneles Veljesto vaimust noores Eesti Vabariigis. Mari-Ann Remmel tutvustas Rudolf Põldmäed rahvaluulekogujana kodukandis, Arvo Krikmann rahvanaljandite koguja ja publitseerijana, Kristi Metste Rudolf

Põldmäe materjale Eesti Kultuuriloolises Arhiivis. Paavo Põldmäe kõneles Rudolf Põldmäest teatriloolasena, Helen Põldmäe tema muusikahuvidest, Alo Põldmäe tema tegemistest Siberis 1950–1955. Pille Kippari ettekande pealkiri oli „Mitmekülgne Rudolf Põldmäe”.